

Eesti vajab õigusarhitekti

Kui tahame, et ka 15 aasta pärast oleksid Eesti seadused eestikeelsed ja et kohut peetakse eesti keeles, on viimane aeg midagi ette võtta.

Tegin hiljuti üle mitme aasta ettevõtte õigusauditit. Kümneid tuhandeid lehekülgi dokumente on üles laaditud elektroonsesse andmeruumi ja tekstivastatud. Avan dokumendi, loen, kerin, otsin Ctrl + F funktsiooniga vajalikke märksõnu, loen, sulgen dokumendi. Nii sadu ja sadu kordi. Äärmiselt nüri töö, kuna paljud dokumendid kas ei ole asjassepuutuvad või on sisult üksteisega sarnased.

Mujal maailmas kasutatakse õigusauditi tegemiseks üha enam arvutialgoritmidel põhinevat analüüsi. Arvuti otsib andmeruumi laaditud dokumentidest kindlaid mustreid või kindlaid märksõnu ja fraase ning suunab kasutaja tutvuma juba õige kohaga. Algoritm õpib paljude kasutajate varasematest valikutest ja muutub aegamööda üha täpsemaks. Sama tehnoloogiat kasutatakse kohtutoimikute analüüsi-varas, dokumendigeneraatorites ja õigusnormide tõlgendustarkvaras. Nendega on ainult üks häda ... nad ei mõista hästi eesti keelt.

Advokatuuri eestvedamisel 2017. aasta maikuu peetud õigusrobotika konverentsil kõlas toonase riigi IT-arhitekti Andres Küti suust väga värske mõte: Eesti riigil on vaja õigusarhitekti, kes hoolitseks, et õigusnormid sünnist rakendamiseni oleksid arvutitele mõistetavad. Õigusarhitekt ei peaks olema jurist, vaid pigem insener, kes jagab juurat, aga läheneb õigusele värske pilguga.

Mida see õigusarhitekt peaks saavutama? Alustuseks seda, et seadused, määrused, juhendid, seletuskirjad, kohtuotsused ja haldusaktid on masinloetavad, nõnda et arvuti tunneb tekstis ära normid ja otsused ning nende põhjendused. Et kohtuotsused ei ole masina jaoks üks pikk joru, vaid rakendatud normid, hinnatud tõendid ning kohtu põhjendused on selgelt märgistatud. Et arvuti kirjutab vaevata maha menetlusosaliste, tunnistajate ja kohtuniku kõne. Edaspidi seda, et iga normi juurde kuulub normatiivsena teave selle normi ajalise, isikulise ja ruumilise kehtivuse kohta, seoste kohta muude normide ja definitsioonidega.

Eluvõõrad on üleskutsed, et seadused peavad muutuma lihtsamaks ja neid peaks vähem olema. Elu muutub keerulisemaks ja õigus peab sellega kaasas käima. Tehisintellekti kasutamine ning normide ja tõendite masintöödeldavus võimaldab arvutitel meid paremini aidata: vastata kodanike õigusküsimustele, koostada lepinguid, avaldusi ja kaebusi, teha kohtunikule valmis kohtuotsuse toorik ...

See ei tähenda, et inimese roll õiguse loomisel ja rakendamisel väheneb. Õiguse õiglase sisu loob inimene ehk algoritme õpetama ja kontrollima jääb ikka inimene. Tulevikujurist tegutseb nagu insener, aga peab mõtlema nagu filosoof. Tänu tehnilisele progressile on tal loodetavasti rohkem aega tegeleda keerulise elu mõtestamisega.

Täna teeme juristidena endiselt väga palju käsitööd. Seda enam väärivad tänu mu kolleegid advokaadid, kes on kiirete toimetuste kõrvalt leidnud aega kirjutada suure hulga sisukaid artikleid Juridica käesolevasse numbrisse.

Hannes Vallikivi